

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ "ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ" (АВТОР — ДЕМЧИШАК Н.Б.¹)

Необхідність в обґрунтуванні напрямів суспільного поступу та стратегічних його засад є ключовими завданням у процесі формування сучасної парадигми економічної політики країн світу. Прискорення інноваційного розвитку, використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу, інтелектуалізації виробництва нині є особливо важливими для України. Потреба в модернізації національної економіки і, як наслідок, органічного її включення у світогосподарські процеси та гармонізація із існуючими у європейському економічному просторі стандартами зумовлюють актуальність дослідження фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні.

Незважаючи на наявність наукових праць з цієї проблематики, масштабність проблем щодо побудови ефективного механізму фінансування та бюджетно-податкової підтримки інноваційного сектора в національній економіці обумовлюють подальший практичний інтерес та необхідність продовження наукових пошуків. Відтак, рецензована монографія, беззаперечно, є своєчасним та актуальним дослідженням у цьому напрямі.

Необхідно зауважити, що нині заходи щодо формування системи фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні не мають системного характеру і визначаються ситуативно та, головним чином, без чітких акцентів на інноваційній спрямованості. Зі змісту монографії помітно, що ця робота відрізняється від інших наукових досліджень системним, різностороннім, багатофакторним і комплексним підходом автора до розглянутої у ній науково-прикладної проблеми.

Рецензована монографія містить сучасні теоретичні та аналітичні підходи, які спрямовані на поглиблення теоретико-методологічних засад фінансового регулювання інноваційної діяльності, а також конструктивні практичні рекомендації щодо стимулювання інноваційної активності в Україні із використанням фінансових інструментів та важелів. Водночас отримані наукові результати достатньо аргументовані, ґрунтуються на опрацюванні й критичному аналізі праць вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативно-правової бази та статистичної інформації.

На наш погляд, заслуговує схвалення структура роботи та логічна взаємопов'язаність усіх п'яти розділів дослідження, опрацювання значного обсягу літературних джерел та аналітичного матеріалу, використання широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що суттєво підвищує рівень обґрунтованості й достовірності одержаних результатів.

Згідно з текстом монографії, у першому розділі "Теоретичні основи фінансового регулювання інноваційної діяльності в державі" автор достатньо критично оцінює наявний понятійно-категорійний апарат теорії фінансів, зокрема, щодо обґрунтування сутності фінансового регулювання інноваційної діяльності. Так, сформовано концептуальні підходи до з'ясування його економічного змісту на основі систематизації існуючих наукових здобутків та уточнено тлумачення поняття "фінансового регулювання інноваційної діяльності" як узгодженого комплексного впливу держави на функціонування національної інноваційної системи, зумовленого інноваційним потенціалом та рівнем інноваційної безпеки в країні, спрямованого на зміцнення конкурентоспроможності та утвердження інноваційної моделі сталого соціально-економічного розвитку, на основі чого розглянуто складові та інструменти системи фінансового регулювання в Україні.

Також обґрунтованими є аргументи стосовно того, що інноваційний розвиток необхідно розглядати як ключову складову економічного розвитку держави, що ґрунтується на формуванні та реалізації науково-технічного й інноваційного потенціалу та підвищенні конкурентоспроможності національної економіки за умов додержання достатнього рівня інноваційної безпеки. Водночас запропоновано поняття "інноваційна модель соціально-економічного розвитку" як теоретичне вираження пріоритетності інновацій — визначального чинника забезпечення суспільного поступу країни, що практично реалізується в межах державної політики. Таке тлумачення дає змогу акцентувати увагу на необхідності досягнення певних соціальних результатів, врахувати

¹ Демчишак Н.Б. Фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні: монографія / Н.Б. Демчишак. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. — 494 с.

аспект "сталості" у процесі аналізу соціально-економічного розвитку з акцентом на необхідності балансування між задоволенням сучасних потреб і захистом інтересів громадян у майбутньому, забезпечення чого, безумовно, потребує здійснення фінансового регулювання.

У другому розділі "Методологічні засади фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні" обґрунтовано принципи та інституційні основи фінансового регулювання інноваційної діяльності в умовах національної економіки. Зокрема, автором виокремлено такі принципи, як наукової обґрунтованості, національного самовираження, комплексності, стратегічної орієнтації, інституційного характеру регулювання, пріоритетності, узгодженості й гнучкості, результативності, доцільності, захисту національних інтересів.

Значний науковий інтерес становлять розроблені інституційні основи фінансового регулювання інноваційної діяльності в розрізі функціонування формалізованих та неформалізованих інститутів. При цьому особливістю монографії є акцент на ролі неформалізованих інститутів регулювання інноваційних процесів в Україні, з-поміж яких основними є: рівень національної самовизначеності й підтримки інновацій як основи розвитку; інноваційна культура, психологія, інноваційне мислення; історичний досвід, традиції організації інноваційної діяльності; можливості поширення інформації у суспільстві та рівень його інтегрованості у використання інновацій, як певних товарів і послуг тощо.

Автором розглянуті етапи еволюції системи фінансового регулювання сфери інновацій у національній економіці, на основі чого виявлено досягнуті успіхи й прорахунки в організації її функціонування. Також поглиблено методологічні засади дослідження національної інноваційної системи та формування сучасної парадигми її фінансового регулювання в умовах конкурентного середовища де сформульовано наукові підходи, спрямовані на досягнення максимального ефекту від функціонування системи фінансового регулювання в Україні, зокрема, інститутів регулювання на основі їхньої оптимізації, чіткої взаємоузгодженості стратегічних завдань у контексті врахування інтенсифікації євроінтеграційних процесів упродовж 2014—2016 років.

У третьому розділі "Дієвість національної інноваційної системи як об'єкта фінансового регулювання в умовах глобалізації" оцінено стан й динаміку інноваційного розвитку та показники наукової й науково-технічної діяльності в Україні на основі систематизації та узагальненні значних обсягів статистичної інформації. За результатами виконаного аналізу з-поміж причин зниження інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств, обумовлено відсутність ефективних довгострокових програм розвитку як на загальнодержавному, так і регіональному рівні в Україні, обмеженість стимулів інноваційної діяльності та неефективність існуючої системи фінансового ре-

гулювання інноваційних процесів в цілому. Також, згідно з аналізом сучасного стану національної інноваційної системи України в частині оцінки показників наукової та науково-технічної діяльності, автор виокремив такі проблемні аспекти, як: значний розрив між наукою та господарською діяльністю; відсутність стратегічного мислення у організації функціонування системи вищої освіти та її відрив від реальної економіки; неефективність державних і регіональних науково-технічних програм; недостатність механізмів комерціалізації науково-технічних розробок; відсутність системності у організації діяльності органів державної влади та управління у процесі регулювання інноваційних процесів.

На наш погляд, логічними та переконливими є зроблені у роботі висновки щодо забезпечення соціально-економічного розвитку, враховуючи всезростаючу роль інноваційної діяльності в умовах глобалізації як невід'ємної складової ефективного функціонування ділових одиниць, можливе лише на основі використання регулюючого потенціалу впливу на національну інноваційну систему.

Практичний інтерес становлять виявлені тенденції формування інноваційної інфраструктури в умовах побудови інноваційної моделі у контексті визначення ефективності сформованої в країні системи фінансового регулювання, що в цілому дає змогу стверджувати про відсутність належного інфраструктурного забезпечення інноваційних процесів в Україні, а відтак, необхідність стимулювання створення спектру об'єктів інноваційної інфраструктури як передумови успішної реалізації інноваційних проектів в державі.

Четвертий розділ монографії "Ефективність фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні" присвячений аналізу специфіки використання інструментів бюджетного та податкового регулювання інновацій в Україні.

Вагомим науковим результатом є пропозиції автора щодо оцінювання ефективності застосування бюджетного регулювання в умовах національної економіки на основі використання економіко-математичного моделювання. Так, удосконалено підходи до обґрунтування впливу фінансових інструментів регулювання, зокрема бюджетного фінансування на стан та динаміку інноваційної й науково-технічної діяльності в Україні на основі застосування множинних регресійних моделей, при цьому за результатами розрахунків уточнено зв'язки між досліджуваними параметрами та виявлено закономірності існуючої між ними чинникової обумовленості, що важливо, на наш погляд, з позицій стратегічних перспектив впровадження інструментів регулювання в Україні.

Логічними та переконливими є зроблені у роботі висновки, що фінансова підтримка інноваційних процесів в Україні, зокрема у контексті застосування інструментів бюджетного регулювання, має ґрунтуватися на засадах: прямого фінансування створення нових

наукомістких галузей і виробництв за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (бюджетних інвестицій у інноваційні проекти); субсидування та дотування за рахунок державного бюджету високотехнологічних, експортоорієнтованих галузей і виробництв; фінансування науково-дослідних програм відповідно до затверджених концепцій розвитку інноваційної діяльності; надання безпроцентних чи пільгових позик підприємствам за умов дотримання певних заздалегідь визначених державою критеріїв.

Водночас цілком обґрунтованими є твердження автора стосовно того, що очікуваний результат від застосування податкових пільг в умовах вітчизняної економіки не завжди може бути позитивним у зв'язку із наявністю проблем ефективності використання інструментів податкового регулювання з огляду на витратність та ймовірні зловживання, а тому потрібен певний часовий лаг для визначення доцільності їх застосування та результативності.

У заключному розділі монографії "Стратегія удосконалення фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні в умовах євроінтеграційних процесів" доведено, що утвердження інноваційної моделі розвитку продовжує залишатися системним фактором зростання конкурентоспроможності економіки, її динамічного зростання та підвищення рівня національної безпеки.

На нашу думку, цікавою з наукового та практичного погляду є розроблена стратегія фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні, яка включає цілі регулювання, передбачає фінансові інструменти для їх досягнення, ґрунтується на відповідній теоретичній конструкції та методологічних підходах щодо функціонування системи фінансового регулювання. Ця стратегія, зважаючи на реалії функціонування національної економіки, враховує зворотній вплив системи фінансового регулювання інноваційної діяльності від потенціалу та гарантування безпеки.

У роботі акцентовано увагу на недостатньому розвитку науково-дослідних інститутів та інфраструктури, низькому рівні інновацій у бізнесі та інших факторах, що знижують рівень інноваційної безпеки в Україні, індикатором чого є позиція України у глобальних рейтингах. Тому нині саме підвищення рівня інноваційної безпеки у напрямі стимулювання інноваційної активності підприємств, кооперації між інноваційними інституціями, а також зростання якості інституційного забезпечення повинні сприяти інтенсифікації інноваційної активності.

Автором також розкрито концептуальні основи формування інноваційного потенціалу національної економіки у контексті побудови стратегії фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні з урахуван-

ням напрямів підвищення рівня інноваційної безпеки у глобалізованому економічному просторі. Важливим аспектом, який підтверджує комплексність підходів у процесі дослідження, є виконаний аналіз іноземного досвіду фінансового стимулювання інноваційної діяльності, що дав змогу визначити ключові напрями його впровадження у вітчизняну практику.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що сформульовані наукові положення й результати, викладені в рецензованій монографії, є вагомим внеском у поглиблення існуючих та розробку нових теоретико-методологічних засад формування системи фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні, та мають наукове і прикладне значення.

Позитивно оцінюючи рецензоване дослідження, його науково-теоретичний й методологічний рівень та практичну значимість, необхідно зазначити окремі недоліки, зокрема: доцільно було б визначити пріоритетні напрями інноваційної діяльності, які потребують фінансового регулювання, та у цьому контексті більш детально розглянути національну інноваційну систему; недостатньо уваги приділено аналізу впливу інвестиційних ризиків, пов'язаних із формуванням стратегії фінансового регулювання інноваційної діяльності в економіці України; робота значно виграла б змістовно, якби було виконано дослідження ефективності використання податкових інструментів регулювання із застосуванням додаткових методів аналізу, що дало б змогу підтвердити теоретичні висновки. Однак зазначені зауваження не мають принципового характеру і не знижують наукової і практичної значимості цього дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загалом, рецензована монографія є ґрунтовним науковим дослідженням, в якому вирішується важлива наукова проблема, пов'язана зі стимулюванням інноваційної активності в економіці України шляхом використання інструментів фінансового регулювання. У ній подано нові, науково обґрунтовані результати, що становлять вагомий внесок у вирішення завдань зі створення передумов для підвищення ефективності фінансового регулювання інноваційної діяльності. Структурно робота відзначається логічністю побудови та послідовністю викладення матеріалу. За змістом і науково-практичною спрямованістю монографія є новаторською, ґрунтується на власних концептуальних підходах, може бути корисною для науковців та практиків. Зважаючи на це, рецензована монографія Н.Б. Демчишака "Фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні" належить до наукових видань, які викликають зацікавленість у поглибленому ознайомленні з їх науково-прикладним змістом, та заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент: Ю.В. Пасічник, д. е. н., професор, головний науковий співробітник Відділу фінансової політики Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки